

# Święto Plonów – Dożynki

22 września 2010

Dożynki to etniczne święto Słowian, przypadające na równonoc jesienną (23 września). Święto poświęcone tegorocznym zbiorom zbóż (połączone z obrzędami dziękczynnymi za ukończenie żniw i prac polowych).

Tradycyjnie dożynki obchodzone były w pierwszy dzień jesieni, podczas którego dziękowano bogom za plony i proszono o jeszcze lepsze w przyszłym roku. Ten ludowy zwyczaj Słowian i plemion bałtyckich, w różnych regionach zwany był też często wyżynkami, obżynkami, wieńcem, wieńcowem (od najważniejszego ich symbolu – wieńca ze zbóż i kwiatów) lub okrężnem (od starodawnego obyczaju jesiennego obchodzenia, lub objeżdżania, czyli okrażania pól po sprzęcie zboża).

Obrzęd dożynek prawdopodobnie związany był początkowo z kultem roślin i drzew, a następnie z pierwotnym rolnictwem. Wraz z rozwojem gospodarki folwarczno-dworskiej w XVI wieku dożynki zagościły na dworach majątków ziemskich. Urządzano je wówczas głównie dla żniwiarzy (służby folwarcznej i pracowników najemnych) w nagrodę za wykonaną pracę przy żniwach i za zebrane plony. Stanowiące ukoronowanie całorocznego trudu gospodarskiego obchodzone były po zakończeniu wszystkich najważniejszych prac polowych i po zebraniu plonów (głównie plonu zbóż). U schyłku XIX wieku, wzorem dożynek dworskich, ponownie zaczęto urządzać dożynki chłopskie, gospodarskie. Bogaci gospodarze wyprawiali je dla swych domowników, rodziny, parobków i najemników. Współcześnie, dla rodzimowierców słowiańskich, obchody te nadal jednak związane są jeszcze z postaciami etnicznych, rodzimych bóstw...

Dożynek towarzyszyły różne praktyki i zwyczaje, związane np. z ostatnią garścią, kępą lub pasem nieżętego zboża, które po żniwach czas jakiś pozostawiano na pustym już polu dla ciągłości urodzaju. Pozostawione na polu kłosa zwano

przepiórką (na Mazowszu i Podlasiu), brodą (we wschodniej części Mazowsza), kozą (w Małopolsce), pępem lub pępkiem (w Wielkopolsce), perepełką (na kresach wschodnich); zwano je także wiązką, wiązańką lub garstką. Ścinane były uroczyście przez najlepszego kośnika, po czym wręczane były najlepszym żniwiarkom do uplecenia wieńca.

W niektórych regionach niemniej ważny był ostatni zżęty snop zboża, który w celu udekorowania (zwyczaj ten na przełomie XVIII i XIX wieku niemal całkowicie wyparło przybyłe z Niemiec dekorowanie choinki) przechowywano aż do Święta Godowego. W tych to regionach przyszłoroczny siew rozpoczynano z ziarna pozyskanego z tegoż właśnie snopa. W późniejszym okresie rolę tą przejął wieniec dożynkowy, przechowywany w stodole do kolejnego roku (do nowego siewu), z którego wykruszone ziarna wsypywano do worków z ziarnem siewnym.

Wicie wieńca z pozostawionych na polu zbóż, z kiści czerwonej jarzębiny, orzechów, owoców, kwiatów i kolorowych wstążek rozpoczynało obchody dożynek. Wieńce te zwykle miawały kształt wielkiej korony lub koła. W przeszłości umieszczano w nich także żywe (z czasem sztuczne) koguty, kaczęta lub małe gąski, co miało zapewniać piękny i zdrowy przychówek gospodarski. Wieniec dożynkowy zwany bywał również „plonem”, bo też i uosabiał wszystkie zebrane plony oraz urodzaj. Niosła go na głowie lub na wyciągniętych rękach (zazwyczaj przy pomocy parobków i innych żeńców, w związku z ciężarem tegoż wieńca) najlepsza żniwiarka. Za nią postępował orszak odświętnie ubranych żniwiarzy, niosących na ramionach wyczyszczone i przybrane kwiatami kosy oraz sierpy. Wieniec niesiono do świątyni lub do wcześniej zaproszonego kapłana w celu poświęcenia, a następnie ze śpiewem w uroczystym pochodzie udawano się do dworu lub do domu gospodarza dożynek, gdzie zazwyczaj organizowano biesiady z poczęstunkiem i tańcami.

Współcześnie uroczystości dożynkowe mają zarówno religijny jak i ludowy charakter, powiązany z zabawą z okazji zakończenia zbiorów (naturalnie podziękowania za plony składane są z

reguły chrześcijańskiemu Bogu i Matce Bożej, znacznie rzadziej nadal jeszcze słowiańskim bóstwom, co wciąż kultywują mniejszości wyznaniowe odwołujące się do etnicznych wierzeń Słowian). Ceremoniom dożynkowym przewodniczą Starosta i Starościna dożynkowi. Najpierw wnoszone są wieńce dożynkowe wykonane z kłosów zbóż, owoców, warzyw, polnych kwiatów (często podlegające konkursowi). Następnie Starosta i Starościna wręczają bochen chleba upieczonego z mąki pochodzącej z ostatnich zbiorów Gospodarzowi dożynek. Gospodarzem najczęściej jest kapłan, a w przypadku dożynek świeckich przedstawiciel lokalnej administracji państwowej bądź samorządowej (w przypadku kiedy uroczystość ma charakter religijny, odprawiany jest obrzęd liturgiczny). Następnie składane są symboliczne dary z najnowszych plonów, przetwory mięsne, owoce – często stanowią one wystawę osiągnięć lokalnych rolników. Dożynki kończy najczęściej festyn ludowy. Zaproszenia na tego rodzaju obchody znaleźć można m.in. w ramach serwisu WikiNews.

Autor: Ratomir Wilkowski

Źródło: [iThink](#)

## **BIBLIOGRAFIA**

1. Barbara Ogrodowska 2004. Polskie obrzędy i zwyczaje doroczne. Warszawa: Muza SA, ISBN 83-7200-947-3;
2. Obrzędy Śląska Opolskiego – Muzeum Wsi Opolskiej;
3. Dożynki- tradycja i obyczaje- Wieś Roczyny;
4. Dożynki Wikipedia